

Pravilnik za ocenjevanje tal pri ugotavljanju proizvodne sposobnosti vzorčnih parcel. Uradni list SRS, 1984, št. 36

Seminarsko gradivo za preizkus strokovnosti sodnih izvedencev in cenilcev kmetijske stroke.

Ministrstvo za pravosodje, Ljubljana, 1996

Slovar slovenskega knjižnega jezika. DZS, 1996

Soil Survey. US, Department of Agriculture SCS, No. 436, 1975

Stritar, A., Pedologija (kompendij). Biotehniška fakulteta, 1973

Škorić, A., Postanak, razvoj i sistematika tla. Fakultet poljoprivrednih znanosti Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb, 1986

Zakon o gozdovih. Uradni list RS, 1993, št. 30

Zakon o kmetijskih zemljiščih. Uradni list RS, 1996, št. 59

Zakon o ugotavljanju katastrskega dohodka, Uradni list SRS, 1976, št. 23, 1988, št. 24

Zakon o varstvu kmetijskih zemljišč pred spreminjanjem namembnosti. Uradni list SRS, 1982, št. 44

Zakon o zemljiškem katastru. Uradni list SRS, 1974 št. 16, 1986, št. 42

Janez Košir

Geodetska uprava Republike Slovenije, Ljubljana

Prispelo za objavo: 1998-01-08

Kako se je Slovenija osamosvajala na geodetskem področju

UVOD

Do sprejema amandmajev k zvezni ustavi Jugoslavije v letu 1971 je bila dejansko v pristojnosti federacije celotna geodetska dejavnost. O vseh podrobnostih se je odločalo enotno za celo Jugoslavijo. Na podlagi zveznega zakona (Temeljni zakon o izmeritvi zemljišč in zemljiškega katastra) in uredbe Zveznega izvršnega sveta (Uredba o izdelavi izmeritve in zemljiškega katastra in njenem vzdrževanju) je Zvezna geodetska uprava predpisovala vse do najmanjše podrobnosti. Tako je bilo npr. v eni od navodil Zvezne geodetske uprave določeno, da je treba uporabljati pri delu ošiljen svinčnik. Tudi dejavnost enotne Zveze inženirjev in geometrov Jugoslavije nas je omejevala. Obstoječa ureditev in prepodrobno predpisovanje nas je v Sloveniji vedno bolj oviralo z zaposlitvijo mlajših geodetskih kadrov, še zlasti z njihovim prevzemom vodilnejših funkcij v slovenski geodeziji (Zvezi geodetov Slovenije; geodetski upravni službi in operativi) se je pospešil proces geodetskega osamosvajanja.

O aktivnostih za osamosvojitev slovenske geodezije pove tudi Zakon o geodetski službi, ki ga je Slovenija sprejela 1970. leta. Vendar pa je predmetni zakon urejeval predvsem organizacijske zadeve geodetske službe v Sloveniji in nekatere zadeve, ki jih ni urejevala Zvezna geodetska uprava oziroma vojaška geodetska služba – Vojaško-geografski inštitut. Vse zadeve v zvezi z izmeritvijo zemljišč in zemljiškim katastrom so bile v pristojnosti Zvezne geodetske uprave, celotna kartografska dejavnost in deloma tudi osnovna geodetska dela pa v pristojnosti vojaške geodetske službe.

Sprejem ustavnih sprememb k zvezni ustavi v letu 1971 ter nove zvezne ustave 1974, ko so postale republike dejansko države, so omogočile, da je Slovenija sprejela svoje zakone, ki urejajo geodetsko dejavnost. Zato so bili v letu 1974 v Sloveniji sprejeti zakoni o temeljni geodetski izmeri, zemljiškem katastru in katastru komunalnih naprav. V letu 1976 pa je bil sprejet tudi nov Zakon o geodetski službi. Tako so bili v Sloveniji prvič zakonsko urejeni področje dela, pristojnost in organizacija geodetske službe.

Pri nekaterih aktivnostih osamosvajanja slovenske geodezije sem sodeloval: sprejem zveznih ustavnih amandmajev v letu 1971, nove zvezne ustave v letu 1974, zagotovitev oziroma izdelava pregledne karte Slovenije 1:200 000 ter topografske karte 1:25 000 in izvajanje aerofotogrametrije. Zato morda ne bo odveč, da za slovensko geodetsko zgodovino zapišem nekaj ugotovitev o posameznih dejavnostih slovenskih geodetov. Morda bo to pisanje vzbudilo še koga, da bi dodal svoje mnenje slovenskega geodetskega osamosvajanja.

Pri delovanju slovenskih geodetov, o katerih bom pisal v tem prispevku, je dosežena popolna enotnost vseh slovenskih geodetov, kar se kaže v usklajenem sodelovanju slovenske zveze geodetov, Republiške geodetske uprave ter geodetske operative.

DEJAVNOST ZVEZE GEODETOV

Zveza geodetov Slovenije je bila sestavni del Zveze inženirjev in geometrov Jugoslavije, zato je ravnala po pravilih, ki jih je določila jugoslovanska zveza, kar je slovensko zvezo omejevalo oziroma oviralo pri njenem delovanju. Jugoslovanska zveza je bila vključena v mednarodna geodetska združenja, vendar je bilo neposredno sodelovanje možno le z združenji vzhodnega bloka. Slovenski geodeti smo predlagali, naj bi se sodelovanje razširilo tudi na združenja geodetov na zahodu. Tega predloga v jugoslovanski zvezi niso sprejeli. Zaradi tega se je slovenska geodezija – zveza geodetov, geodetska upravna služba in operativa – začela samostojno povezovati z zahodnoevropskimi ustanovami, zlasti z Avstrijo, Nemčijo, Italijo, s Švico.

Posvetovanja in druga srečanja jugoslovanskih geodetov so potekala v srbohrvatskem jeziku, čeprav to ni bilo nikjer konkretno določeno. Seveda pa slovenski govorci nismo dobro obvladali srbohrvatskega jezika, zato so nekateri dali prispevek prevesti v celoti ali pa le povzetek in so potem prebrali prevod. Večina prispevkov slovenskih geodetov pa je bila v "jugoslovanski", kar pa ni nikogar motilo. Drugače pa je bilo, če je bil prispevek v slovenščini. Tako se spominjam, ko je kolega Marjan Jenko podal svoj prispevek na posvetovanju v Beogradu v slovenščini. Precejšnje število Neslovencev je namreč zapustilo dvorano, vendar to kolega Jenka ni zmedlo, da ne bi svojega referata dokončal pred napol prazno dvorano. Navedeni primer je takrat sicer zapustil nelagodni občutek, vendar so nastopi v slovenskem jeziku postali običajni in pri tem ni prihajalo več do tako odklonilnega stališča, kot se je to zgodilo prvič na jugoslovanskem geodetskem posvetovanju.

USTAVNE SPREMEMBE 1971 IN 1974

Z ustavnimi spremembami v letu 1971 k zvezni ustavi ter z novo zvezno ustavo iz leta 1974 federacija na geodetskem področju nima več nobene pristojnosti. Za tako ureditev so prispevali odločilen delež slovenski geodeti. Proti prenosu geodetske

pristojnosti na republike je bila Zvezna geodetska uprava in vse republiške geodetske uprave, razen slovenske. Tudi prek jugoslovanske zveze inženirjev in geometrov so želeli zadržati pristojnost federacije na geodetskem področju, vendar je proti temu odločno nastopila slovenska zveza geodetov, podpirala pa jo je tudi hrvaška zveza.

Tako je zveza inženirjev in geometrov Jugoslavije oziroma njeno predsedstvo želelo posvetovanje v aprilu 1971 na Ohridu izkoristiti v enotno podporo, da se predvideni prenos geodetskih zadev iz federacije na republike ne uresniči oziroma vsaj ne v predlaganem obsegu. Predstavniki Zveze geodetov Slovenije in republiške geodetske uprave so bili ustrezno „oboroženi“, tako da so ob podpori hrvaških geodetov nakane vodstva jugoslovanske zveze inženirjev in geometrov ter zvezne in republiških geodetskih uprav onemogočili sprejem predloga o nadaljnjih pristojnostih federacije na geodetskem področju.

Takratna Geodetska uprava SRS, katero je vodil Miroslav Črnivec ml., je pripravila posebne materiale, ki so podrobno obravnavali potrebo in razloge za spremembo zveznih predpisov o izmeritvi zemljišč in zemljiškem katastru ter o nesprejemljivosti sprememb ustavnih amandmajev k zvezni ustavi, katerih cilj so bile nespremenjene pristojnosti federacije na tem področju. Tako je geodetska uprava pripravila v juniju 1970 podrobno informacijo o potrebi spremembe zveznih predpisov izmeritve zemljišč in zemljiškega katastra, od aprila do maja 1971 pa še mnenje k preliminarni shemi prihodnje organizacije zvezne uprave, pripombe k osnutku ustreznega zakona za izvedbo ustavnih amandmajev ter stališče o spremembi osnutka ustavnih amandmajev zaradi zadev izmeritve zemljišč in zemljiškega katastra. O tem sta bila seznanjena tudi predsednik takratnega slovenskega izvršnega sveta (Stane Kavčič) in predsednik skupščine (Sergej Kraigher).

Slovenska geodetska uprava je svoje stališče o nesprejemljivosti zadržanja pristojnosti federacije v zadevah izmeritve zemljišč in zemljiškega katastra utemeljevala s prenosom vrste drugih pristojnosti iz federacije na republike glede urejanja prostorskih panog in ostalih področij, katerim so namenjene evidence geodetske službe. Nadalje je bilo poudarjeno, da centralno – zvezno vodenje in financiranje geodetskih del zelo ovira načrtovanje geodetskih del za potrebe republike in občin. Zadrževanje enotnih zveznih geodetskih predpisov – od splošnih zakonskih do strokovno-tehničnih – na ravni federacije je bilo ocenjeno kot nepotrebno in škodljivo, ker tako tog sistem onemogoča geodetski službi prilagoditev konkretnim potrebam in onemogoča uvajanje najnovejših dosežkov znanosti.

V aktivnosti za odpravo centralistično urejenih geodetskih zadev se je organizirano in odločno vključila tudi Zveza geodetskih inženirjev in geometrov Slovenije, katere predsednik je bil Ivan Golorej, tajnik pa Tomaž Banovec. Tako je bilo v posebni informaciji Zveze GIG Slovenije zapisano tudi, da nas sedanja centralistična geodetska zakonodaja močno utesnjuje in onemogoča uveljavitev novih spoznanj in da bi nas nadaljnje urejanje zadev izmeritve zemljišč in zemljiškega katastra na ravni federacije za daljšo dobo obsodilo na strokovno stagnacijo. Navedena informacija je bila poslana članom Zveze GIG Slovenije kot osnova za razpravo na razširjenem plenumu zveze. Na navedenem plenumu je bila ob prisotnosti vseh društev GIG, predstavnikov občinskih geodetskih upravnih organov, republiške geodetske uprave, geodetskih delovnih organizacij ter geodetskih vzgojnih in raziskovalnih organizacij

sprejeta posebna resolucija o bodočem sistemu geodetske zakonodaje glede na predlagane ustavne spremembe. Z resolucijo se podpirajo predlagane ustavne spremembe in se obsoja poskuse za obrambo dosedanjega centralističnega sistema geodetskih zadev, saj je le-ta onemogočal smotrno programiranje in financiranje geodetskih del, oviral uvajanje novih oblik geodetskih evidenc in sodobno izkoriščanje novih znanstveno-tehničnih dosežkov. Navedena resolucija je bila poslana geodetskim ustanovam v Jugoslaviji (Zvezna geodetska uprava, geodetske uprave republik in avtonomnih pokrajin) in ustreznim komisijam za ustavna vprašanja pri Zvezni skupščini in Skupščini SRS ter drugim slovenskim družbenopolitičnim organizacijam.

Tako smo bili slovenski predstavniki ustrezno pripravljeni in zadolženi, da stališča zagovarjamo oziroma branimo na predsedstvu Zveze GIG Jugoslavije in posvetovanju na Ohridu. Na sestanku predsedništva, katerega so se udeležili tudi predstavniki geodetskih uprav zveze, republik in avtonomnih pokrajin smo predstavili slovenske predloge o nesprejemljivostih še nadaljnjega urejanja geodetskih zadev na ravni federacije. Predstavnik Zveze GIG Hrvaške je prebral zaključke, ki jih je sprejela njihova zveza. Navedeni zaključki so tudi proti zadržanju geodetskih zadev v pristojnosti federacije. V razpravi smo bili deležni ostrih kritik posameznikov. Najhuje pa je bilo, ko smo povedali, da tudi v ZR Nemčiji ni urejanje geodetskih zadev v pristojnosti države, ampak dežel, češ da se po Nemcih kot okupatorjih že ne bomo zgledovali. Nekateri posamezniki, ki se na seji predsedstva niso oglasili, so nas kasneje podprli, vendar se na seji iz določenih – taktičnih razlogov niso hoteli vključiti v razpravo. Uspeli smo, da na seji predsedstva niti na samem posvetovanju niso bili sprejeti sklepi oziroma zaključki, ki bi podprli predloge ustavnih sprememb, kar bi omogočalo še nadaljnje centralistično reševanje geodetskih zadev.

Čeprav je z ustavnimi spremembami federacija izgubila vse pristojnosti na geodetskem področju, pa se z novim stanjem niso vsi strinjali. Tako je še vedno z Zakonom o organizaciji zvezne uprave obstajala Zvezna geodetska uprava, ki je celo pripravila predlog novega Zakona o izmeritvi in katastru zemljišč. Zato je Geodetski Zavod Slovenije predlagal (avtor predloga je bil Zorko Ukmar) Ustavnemu sodišču Jugoslavije, da presodi skladnost Zakona o organizaciji Zvezne uprave z ustavnimi spremembami in ustavnim zakonom glede obstoja in pristojnosti Zvezne geodetske uprave. Ustavno sodišče je ugotovilo, da Zakon o organizaciji zvezne uprave glede Zvezne geodetske uprave ni v skladu s sprejetimi ustavnimi spremembami. Tako je bila leta 1973 ukinjena Zvezna geodetska uprava.

Tudi pri sprejemanju nove zvezne ustave v letu 1974 so bili poskusi, da bi se v zvezno pristojnost ponovno vrnile tudi geodetske zadeve. Kljub močnemu zveznemu lobiju pa je z novo ustavo določeno le, da federacija "določa elemente kartografskih podatkov, ki so pomembni za obrambo in varnost države in za splošno uporabo kartografskih publikacij". Navedena formulacija je dala federaciji le pravico do izdaje predpisov o zaščiti geodetskih podatkov kot podatkov, pomembnih za ljudsko obrambo, ne pa tudi ustanovitve posebnega zveznega organa oziroma opravljanja kakršnihkoli operativnih del na ravni federacije. Z Zakonom o organizaciji in delovnem področju zveznih upravnih organov in zveznih organizacij je bila to naloga v pristojnosti Zveznega sekretariata za ljudsko obrambo. Tako je bila predmetna

zaščita geodetskih podatkov konkretno urejena z zveznim zakonom o ljudski obrambi in izvršilnimi predpisi, ki sta jih izdala Zvezni izvršni svet in Zvezni sekretariat za ljudsko obrambo.

Zaradi potrebe po sodelovanju med geodetskimi službami republik in pokrajin so sklenili izvršni sveti republik in pokrajin v letu 1977 Dogovor o zagotovitvi sodelovanja na področju geodetske dejavnosti. Z dogovorom je določeno, da se sodelovanje izvaja prek medrepubliško-pokrajinskega kolegija, ki ga sestavljajo predstojniki republiških in pokrajinskih geodetskih uprav.

TOPOGRAFSKE KARTE

Izključni izdelovalec topografskih kart za celotno Jugoslavijo je bila vojaška geodetska služba – Vojaškogeografski inštitut. Govorilo se je tudi, da je obstajal "tihi dogovor", da se civilna geodetska služba ne bi ukvarjala s topografskimi kartami. V veljavnih zakonih namreč ni bilo nikjer opredeljeno, da je izdelava topografskih kart v izključni pristojnosti vojske oziroma njene geodetske službe.

Za večino kart Vojaškogeografskega inštituta je veljal poseben režim. Uporabe topografske karte največjega merila 1:25 000 pa so bile deklarirane celo kot vojaška tajnost. To je pomenilo, da je uporaba teh kart za civilne potrebe zelo omejena. Potreba po civilni uporabi topografskih kart pa je bila iz dneva v dan večja. Zato je Geodetska uprava SRS prevzela ustrezne dejavnosti, da bi zagotovila potrebne topografske karte za vsesplošno uporabo. Pri tem smo se zgledovali tudi po stanju v sosednjih zahodnih državah v Avstriji in Italiji. Ker takratna Zvezna geodetska uprava ni bila pripravljena prevzeti nosilstva akcije, je Geodetska uprava SRS v soglasju oziroma s podporo slovenskega izvršnega sveta začela z aktivnostmi za zagotovitev topografskih kart za civilne potrebe. Pri aktivnostih Geodetske uprave SRS je bila dobrodošla in koristna tudi dejavnost Geodetskega zavoda SRS, ki je izdelal prve primere topografske karte v merilu 1:20 000 za civilne potrebe. Tako je imela Geodetska uprava SRS vse pogoje in argumente, da se je začela dogovarjati z Vojaškogeografskim inštitutom o izdelavi – predelavi topografske karte 1:25 000 za civilne potrebe. Dogovori so trajali kar nekaj časa in so bili uspešno zaključeni. Šlo je za vprašanja uporabe karte, kot tudi za višino cene. Po večkratnih, tudi daljših večmesečnih zastojih v pogajanjih je bila končna odločitev o sklenitvi pogodbe sprejeta v soglasju z Izvršnim svetom Slovenije, ko je bil Vojaškogeografski inštitut pripravljen prvotno ceno razpoloviti. V ceni namreč niso bili upoštevani le stroški izdelave – predelave topografske karte, ampak tudi odškodnina za avtorstvo. Pri uporabi karte pa je bilo kar nekaj omejitev, ki smo jih zelo težko sprejeli. Pogajanja so bila dolgotrajna in naporna, utemljevali smo potrebo po prikazovanju koordinatne – kilometrske mreže v karti. Toda nismo uspeli, saj je vojska ta element pogojevala z vojaško tajnostjo ustrezne višje stopnje zaupnosti, kar bi v uporabi pomenilo hudo oviro ali celo onemogočalo civilno uporabo. Zelo smo bili presenečeni, ko smo prejeli prve natisnjene izvode karte; na kartah je bila v najmanjši stopnji zaupnosti prikazana tudi kvadratna mreža. Kasneje smo izvedeli, da je v kartah kvadratna mreža ostala, ker je tehnološko ni bilo mogoče izločiti oziroma bi bilo to predrago, pa tudi v roku, določenem s pogodbo, Vojaškogeografski inštitut dela nikakor ne bi mogel dokončati.

V skladu s sklenjeno pogodbo v letu 1973 smo v naslednjih letih prejeli povprečno po 500 natisnjenih izvodov kart na kartografskem papirju.

Pri konkretni uporabi izdelanih topografskih kart 1:25 000 smo skušali v soglasju reševati vsa odprta vprašanja, kar pa vedno ni bilo mogoče. Do nesoglasja je prišlo pri uporabi – izdelavi kart na prozornih materialih. Ker finančna cena, ki jo je zahteval zaradi avtorskih pravic Vojaškogeografski inštitut, ni bila sprejemljiva, je Geodetska uprava SRS naročila izdelavo kart na stabilnih prozornih materialih na Inštitutu za geodezijo in fotogrametrijo FAGG v Ljubljani po nižji ceni. Zaradi navedene odločitve Geodetske uprave SRS so se odnosi z Vojaškogeografskim inštitutom zaostri oziroma so bili za nekaj časa povsem prekinjeni. Zaradi obojestranske potrebe po nadaljnjem sodelovanju je bil v letu 1980 sklenjen aneks k pogodbi o izdelavi topografske karte iz leta 1973, s katerim se je legaliziralo stanje izdelave preslikave obstoječih kart – izdelave prozornih materialov.

Pred dogovorom o izdelavi topografske karte 1:25 000 je geodetska uprava odkupila v letu 1969 od Vojaškogeografskega inštituta astralonske originale topografske karte 1:200 000. Navedeni originali so bili potrebni za izdelavo pregledne karte Slovenije, ki je bila potrebna zlasti pri prostorskem planiranju na republiški ravni. Pri odkupu topografskih kart smo Vojaškogeografskemu inštitutu morali plačati ustrezen del tudi na račun materialnih avtorskih pravic.

AEROSNEMANJE

Enako kot pri topografski karti 1:25 000 je bila Slovenija v okviru Jugoslavije tudi prva, ki je predlagala spremembe pri izvedbi aerosnemanja, kar je bilo v izključni domeni vojaške geodetske službe oziroma Vojaškogeografskega inštituta. Geodetski zavod SRS kot glavni uporabnik aerosnemanja Vojaškega geografskega inštituta je doživljal vse težave centralističnega izvajanja le-tega za celotno Jugoslavijo. Kljub vsem mogočim pa tudi nemogočim oblikam sodelovanja aerosnemanja pogosto niso bila opravljena pravočasno, kakovost je bila slaba, roki za izvedbo posameznih del pa zamujeni. Zato je bilo logično, da je Geodetski zavod SRS ob podpori Geodetske uprave SRS intenzivno delal na tem, da je postal le-ta tudi izvajalec aerosnemanja. Po številnih posvetovanjih in večkratnem utemeljevanju je Geodetski zavod SRS dobil dovoljenje za sodelovanje, nato pa je začel samostojno izvajati aerosnemanje na celotnem območju Republike Slovenije.

Stanko Majcen

Geodetska uprava Republike Slovenije, Ljubljana

Prispelo za objavo: 1997-12-30

Priložnost za geodezijo in fotogrametre

1 UVOD

Pripravljajo se novi projekti za vzpostavitev evidenc in katastre nepremičnin. Pripravljajo se zakoni na tem področju. Prvi predlogi so že med geodeti in čas je, da jih analiziramo